

Westfriese Ekklesia, zondag 5 mei 2024

Raak mij aan, dat ik rust vind

Kees Swan

In de afgelopen weken sprak ik met een dierbaar koorlid na afloop van een van onze repetities. We spraken elkaar aan over de hedendaagse problemen zoals de situatie in Oekraïne, in Gaza, in Soedan en over de perikelen rondom de klimaatcrisis.

Machteloos en bedrukt spraken we daar over.

“ En dan zingen we deze liederen van Huub Oosterhuis ,hebben we nog iets aan deze poëzie. Hebben we geen behoefte aan een ander Godsbeeld ? “ , zo zei mijn gesprekspartner. Wie of wat is God ? “ Als er een God , is het een ander “ , zo stelde Alex van Heusden verduidelijkend in de vorige toespraak.

Dat gesprek houd mij bezig terwijl ik deze toespraak voorbereid aan de hand van Psalm 63. We zongen “Naar jou sta ik op in de morgen “,” Naar jou dorst ik in de middag “ , “ Naar jou woel ik in de nacht “ en een terugkeer van de begin strofe “ En naar jou sta ik op in de morgen “. Dit getuigt van een groot vertrouwen in een tastbare God.

Kunnen wij daar wat mee in deze tijd, met onze zorgen en problemen ? De actualiteit waarin polarisatie in de wereld , maar ook in onze eigen land en omgeving toeneemt. Felle protesten op Amerikaanse universiteiten tegen Israël en bijna tachtig jaar na de Holocaust is het in Amsterdam niet mogelijk bijeenkomsten met een Joods karakter te organiseren zonder strenge beveiligingsmaatregelen.

Welk beeld van God past ons in deze tijd ? Een persoonlijk godsbeeld ? Een profetisch godsbeeld dat kritisch is m.b.t. de huidige situatie en tijd waarin wij leven ?

“ Hoe kun je je staande houden in een wereld die in brand staat? Hoe behoud je je gemoedsrust? Hoe kun je je onbaatzuchtig voor de ander inzetten en toch je eigenheid behouden? “

Dit zijn vragen die wij ons vandaag kunnen stellen, maar ze werden al gesteld in de 2^e Wereldoorlog, waarvan wij het einde in dit weekend herdenken. Het zijn vragen die de joodse schrijfster Etty Hillesum zich stelde in haar dagboek.

Op 7 september 1943 werd Etty met haar ouders en haar broer Mischa door de nazi's gedeporteerd naar concentratiekamp Auschwitz, waar ze op 30 november 1943 op 29-jarige leeftijd omkwam.

In dat dagboek lezen we verder : ‘Binnen in me zit een hele diepe put. En daarin zit God. Soms kan ik erbij. Vaak liggen er stenen en gruis voor de put. Dan is God begraven. Als ik dan mijn hoofd in mijn handen verberg dan ervaar ik dat God binnen in mij is. En dan zeg ik: ruim het puin uit je leven en dan komt God weer tevoorschijn’

Die inzet en kracht is het waard om doorgegeven te worden aan telkens nieuwe generaties. Etty laat zien wat werkelijk telt: de innerlijke vrijheid van de enkeling die zich weet te verplaatsen in het lot van de ander en opkomt voor die ander.

Even ga ik met u terug naar Psalm 63 :

Dorst en water staan tamelijk centraal in deze Psalm. Water staat in de bijbel vaak voor Thora, richtingwijzer voor het leven. Dorst wil zeggen dat er droogte is en dorheid. Dat staat voor de wereld waarin het er slecht aan toe kan gaan en waar chaos is. Daar zijn we bij het onderwerp van mijn gesprek met een gewaardeerd koorlid, maar ook in het verhaal van Etty Hillesum. Ondanks de chaotische en bedreigende wereld , de dorheid, waarin we dorst hebben naar leven, is er toch het grote vertrouwen dat spreekt uit dit lied , dat eindigt met “ raak mij aan en dat ik rust vind en naar jou opsta in de morgen “.

Opstaan in de morgen op weg naar haar grote vriend en voorbeeld – door wie zij geraakt en aangeraakt is - dat doet ook Maria Magdalena .In de lezing van vandaag speelt Maria Magdalena een hoofdrol. Het is een van de Paasverhalen, een verhaal van bevrijding. 'Op de eerste dag van de week, vroeg in de morgen - het was nog donker -...'gaat een vrouw, Maria van Magdalena de tuin van het graf binnen.

Wat weten we van haar ?

In de kunst wordt Maria Magdalena steevast afgebeeld met attributen die met zonde, bekering en vergeving te maken hebben: lange haren, naaktheid, schedels, olie, woestijn, enzovoorts. Deze interpretatie van Maria als bekeerde zondares (vaak zelfs als prostituee) is te wijten aan het bij elkaar optellen van verschillende evangelieverhalen, over verschillende vrouwen.

In het Nieuwe Testament neemt Maria Magdalena echter een vooraanstaande plaats in onder Jezus vrouwelijke volgelingen. Samen met andere vrouwen als Johanna en Susanna reist zij met Jezus mee en zorgt zij voor de noodzakelijke financiële ondersteuning. Zij is ook getuige bij de kruisiging en de graflegging van Jezus. De meest prominente plek neemt Maria Magdalena echter in bij de verrijzenis - verhalen. Bij alle vier de evangelisten is zij één van de bij name genoemde vrouwen die als eerste de verrezen Christus zien. Vooral de versie in het Johannes-evangelie

is door de eeuwen heen talloze malen opnieuw verteld en uitgebeeld . 'Vroeg in de morgen - het was nog donker', zo staat aan het begin van het verhaal. Donker staat voor die donkere kant van ons bestaan waarin we het vertrouwen in het leven zijn kwijtgeraakt, in verwarring zijn, geen uitweg meer zien. Wat moeten we met alle onzekerheid en bedreigingen rondom ons ?

In die donkerte staat Maria Magdalena op en gaat op weg. De sabbat is voorbij, en ze wil het lichaam van haar trouwe vriend Jezus balsemen. Maria treft bij het lege graf een onbekende man aan, die ze voor de tuinman verslijt. Ze is helemaal ontredderd nu de man in wie ze geloofde, en op wie zij hoopte, vermoord werd, hoe kan dat nu ? Pas als hij haar aanspreekt met haar naam, Maria , herkent zij Jezus. Het klinkt allemaal zo bekend in de oren, zo herkenbaar, de ontredde van Maria Magdalena, haar wanhoop en verdriet.

We maken het soms zelf mee : Dingen die volledig verkeerd lopen, vriendschappen en relaties die stuklopen, geliefden die ons ontvallen, ongeneeslijke ziekte, een handicap. En daar door de pijn van het verdriet, de leegte van het gemis, gevoel van verlatenheid of radeloosheid. En ook de zorgen waarover ik in het begin sprak met mijn medezanger. Zorgen over de toestand in de wereld , zoals ook Etty Hillesum bezorgd was.

Het is of je mee gaat met haar, met Maria Magdalena, vroeg in de morgen na zoveel slapeloze nachten van pijn en verdriet en zorgen, het is inderdaad nog donker. En dan toch “ opstaan in de morgen en dat ik rust vind in jou “ Tot haar verbazing ziet Maria Magdalena dat de steen voor het graf al weg is, en wordt ze bij haar naam genoemd door de 'tuinman'. Een iconisch tafereel, dat door diverse schilders in de tijd van de Renaissance en de Barok vereeuwigd is in prachtige schilderijen. Ze herkent de stem en wil Hem meteen vasthouden. “ Raak mij niet aan “ , krijgt zij te horen. In het Grieks staat er “ “ Mé moe haptoe “. Dat is een gebiedende wijs in de tegenwoordige tijd, d.w.z. Een bevel om te stoppen met de handeling waarmee Maria is begonnen. Hieruit is af te leiden dat Maria met de uitroep “Rabboeni “ aan Jezus voeten neerviel en deze omklemde. Met de omklemming van zijn voeten zou zij zich er - op een enigszins onstuimige manier - van willen overtuigen dat Jezus weer werkelijk aanwezig was. Maar zij werd door Jezus getemperd. Als hij tegen de huilende Maria Magdalena zegt : “Houd mij niet vast, ga naar mijn broeders en zusters dan betekent dat : de sterfelijke Jezus is de verrezen Christus geworden. Dus deze scene beschrijft een heel bijzonder heilig moment, in sommige

commentaren wordt er zelfs verwezen naar Exodus 3 waarin Mozes een godservaring heeft bij de brandende braambos. Ook hij herkende zijn Heer niet en moest ook op afstand blijven. Of zoals sommige zeggen : Je mag de naakte waarheid bekijken, maar je mag ze niet aanraken. En : Idolen moet men niet aanraken: het verguldsel blijft aan de handen zitten “

Ze is Jezus op haar weg tegengekomen, en in die ontmoeting is zij door hem geraakt en dat heeft een ander , een nieuwe mens , van haar gemaakt. Door zijn verschijning aanvaardde zij hem als haar grote verhaal. Namelijk dat je de mogelijkheid hebt om - ondanks het feit dat je door het leven geteisterd bent – te verrijzen : Op te staan en een nieuwe mens te worden , met afkeer van polarisatie en geweld, met honger naar gerechtigheid en dorst naar vrede en nuance. En met die boodschap werd zij apostel der apostelen, van belang voor het voortbestaan van het visioen in de gehele Ekklesia.

Wat is dat aangeraakt zijn en hoe vond dat plaats ? God is en blijft ongrijpbaar.

Jezus verschijnt aan mensen in het voorbijgaan: “ Gij zijt voorbijgegaan, een steekvlam in de nacht. In flarden hangt uw woord om onze wereld heen, wij leven in U voort, wij zijn met u bekleed “, zo zingen wij. Dat is misschien wel het beste : leef mij verder, sta op en ga de wereld maar weer in. Opstanding betekent : Blijf niet bij de pakken neer zitten ; Leef en maak er wat van. Zet mij maar voort. De droom, het visioen van mijn koninkrijk is ook jullie koninkrijk. Of zoals de andere evangelisten in dit verhaal zeggen : Hij gaat U voor in Galilea. Daar waar hij zijn werk van barmhartigheid en gerechtigheid in de praktijk bracht.

Of zoals Etty Hillesum in haar zondagochtendgebed in 1942, zegt : “ *Het zijn bange tijden, mijn God. Vannacht was het voor het eerst, dat ik met brandende ogen slapeloos in het donker lag en er vele beelden van menselijk lijden langs me trokken. Maar dit éne wordt me steeds duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en door dat laatste helpen wij onszelf. En dit is het enige, wat we in deze tijd kunnen redden : een stukje van jou in onszelf. En misschien kunnen we ook er aan meewerken jou op te graven in de geteisterde harten van anderen “.*

Dat ik uit welke duisternis ook, die mij als mens kan treffen, die mij angstig, ongelukkig en radeloos kan maken, niet bij de pakken neer blijf zitten, zo lees ik bij Etty Hillesum . Of , zoals ik deze dagen in de krant las : “ Het zit in de menselijke aard om er een enorme ellende van te maken, maar ook om daarna weer op te

staan. “ Licht, kind in mij, kijk uit mijn ogen of ergens al de wereld daagt waar mensen waardig leven mogen en elk zijn naam in vrede draagt “, zo zingen wij. Het paasgebeuren in het verhaal van Maria Magdalena heeft te maken met inkeer en ommekeer, met nieuw vertrouwen, Hij leeft, ik mag leven, de steen is weggerold, Hij staat op in mij, je ziet het weer, je ziet Hém weer, je ziet jezelf weer. Ik mag mens , een nieuwe mens zijn in het eerste licht, wakker worden van het eerste licht alsof iemand ons bij naam en toenaam heeft geroepen. Dan zal ik leven. Moge het zo zijn.